

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Jiřího Spáčila, CSc., a soudců Mgr. Michala Králíka, Ph.D., a JUDr. Martiny Štolbové ve věci žalobkyně **Z. P.**, narozené XY, bytem v XY, zastoupené JUDr. Martinem Týle, advokátem se sídlem v Pardubicích, Škroupova 561, proti žalovaným: **1) AAAAAA (pseudonym)**, narozenému XY, zastoupenému zákonným zástupcem J. L., narozeným XY, bytem v XY, a **2) E. L.**, narozené XY, oběma bytem v XY, o stanovení povinnosti zdržet se zásahu do vlastnického práva a o uložení vhodného opatření k odvrácení hrozící újmy, vedené u Okresního soudu v Chrudimi pod sp. zn. 12 C 282/2018, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 15. 12. 2021, č. j. 27 Co 219/2021-268, takto:

I. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ze dne 15. 12. 2021, č. j. 27 Co 219/2021-268, ve výroku pod bodem I, pokud jím byl potvrzen rozsudek Okresního soudu v Chrudimi ze dne 26. 4. 2021, č. j. 12 C 282/2018-236, ve výroku pod bodem III, jakož i uvedený rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ve výroku pod bodem II, a rozsudek Okresního soudu v Chrudimi ze dne 26. 4. 2021, č. j. 12 C 282/2018-236, ve výrocih pod body III až VI, **se ruší** a věc **se vrací** v tomto rozsahu Okresnímu soudu v Chrudimi k dalšímu řízení.

II. Ve zbývajících částí se dovolání **odmítá**.

Odůvodnění:

Okresní soud v Chrudimi („soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 26. 4. 2021, č. j. 12 C 282/2018-236, výrokem I uložil žalovaným povinnost provést opatření k odvrácení hrozící škody spočívající v pokácení douglasky tisolisté tvořené dvěma kmeny srostlými do výšky 1,1 m, která je součástí skupiny věkově mladší douglasky tisolisté a břízy bělokoré, která se nachází při pohledu ze silnice za přístřeškem na pozemku parc. č. XY v k. ú. a obci XY zapsaném na LV č. XY vedeném u Katastrálního úřadu pro Pardubický kraj, Katastrální pracoviště XY. Výrokem II zamítl žalobu na uložení povinnosti provést opatření k odvrácení hrozící škody, spočívající v pokácení zbývajících kusů jehličnatých stromů – douglasek tisolistých (jedlí), které se nacházejí na pozemku parc. č. XY. Výrokem III pak zamítl žalobu na uložení povinnosti zdržet se rušení žalobkyně stíněním pozemků st. parc. č. XY, na němž stojí a jehož součástí je stavba – rodinný dům č. p. XY, a parc. č. XY, vše v k. ú. a obci XY, nemovitostí zapsaných na LV č. XY vedeném u Katastrálního úřadu pro Pardubický kraj, Katastrální pracoviště XY, 5 kusy jehličnatých stromů – douglasek tisolistých (jedlí) nacházejících se na pozemku parc. č. XY, a u hranice s pozemkem parc. č. XY, kde 3 kusy jehličnatých stromů se nacházejí u pozemku st. parc. č. XY v k. ú. a obci XY, na němž stojí a jehož součástí je stavba č. p. XY, a dva kusy jehličnatých stromů se nacházejí při pohledu ze silnice za přístřeškem na pozemku parc. č. XY. Výroky IV až VI rozhodl o náhradě nákladů řízení.

Rozhodnutí o žalobě na odvrácení hrozící škody (výroky I a II rozsudku soudu prvního stupně) není předmětem dovolacího řízení (viz níže).

Pokud jde o imisi stíněním (§ 1013 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – dále též jen „o. z.“), soud prvního stupně vyšel z těchto skutkových zjištění: Žalovaní a žalobkyně jsou vlastníky bezprostředně sousedících pozemků, na kterých jsou rodinné domy; na pozemku žalovaných u hranice s pozemkem žalobkyně rostou čtyři douglasky tisolisté, vysoké 18 - 20 m. Všechny čtyři stromy vrhají stín v určitou denní dobu na pozemek žalobkyně. Podle posudku znalce Ing. Enta stromy rostoucí na pozemku žalovaných brání oslunění pozemku žalobkyně v letním období od 12 do 18 hodin, respektive 19 hodin v červnu, v zimním období pak od 11 hodin do 14 hodin, respektive pak do 15 hodin v prosinci. Pokud by se – podle znalce – vycházelo z proslunění jako z oslunění alespoň 50% plochy, pak by v zimním období byla doba proslunění zkrácena (zřejmě nad uvedených 50 %) o 37 %, v letním období o 15 %. Stín stromů omezuje obvyklé užívání pozemku žalobkyně zastíněním, a to v pásu pěti metrů podél společné hranice pozemků účastníků co do pěstování rostlin, stromů a keřů; podle znalce zastínění omezuje i běžnou rekreační činnost na jednotlivých částech pozemku.

Domy účastníků byly vystavěny v době, kdy se na pozemcích uvedené stromy nacházely a nebyly malého vzrůstu, na pozemku dnes ve vlastnictví žalobkyně se nacházely stromy hustě téměř po celé jeho ploše. Už v době výstavby byla lokalita typická výskytem stromů, protože v daném místě předtím byla tzv. Vaňkova školka, a právě v této lokalitě se typicky vyskytují douglasky tisolisté z té doby. Tato vegetace je v dané lokalitě pod ochranou orgánu péče o životní prostředí; například žalovaní se nedomohli skácení douglasky tisolisté v roce 2017, které žádali z důvodu zastínění sousedního pozemku. Je nepochybné, že fakticky ke stínění dochází, neboť si nelze představit, že by stromy rostoucí u hranice pozemků na vedlejší pozemek v žádné denní době nevrhaly stín. Rodinným domem zastavěným pozemek žalobkyně o výměře 152 m² a zahrada o výměře 1131 m² jsou zasaženy stíněním předmětných stromů z pozemku žalovaných.

Soud prvního stupně posoudil uplatněný nárok podle § 1013 odst. 1 o. z. Uvedl, že stromy „vyskytují se ve větším počtu na pozemku žalovaných a jejich sousedů v bezprostředním

okolí. Soud tak nemůže uzavřít, že by stínění žalovanými stromy bylo nepřiměřené místním poměrům. Tam, kde se stromy tohoto vzrůstu vyskytují, je naopak stínění obvyklým jevem a je tak místním poměrům přiměřené. S tím logicky musela být žalobkyně seznámena při nákupu pozemku. Co se týče podstatného omezení obvyklého užívání pozemku, které by v důsledku stínění mělo jako předpoklad naplnění generální klauzule § 1013 odst. 1 občanského zákoníku být splněno, soud neshledal ani tuto podmínku jako danou. I když žalobkyně ze svého pozemku stromy zcela odstranila, nevyužívá pozemek ani v části nacházející se za jejím domem k pěstování rostlin, ani k žádné jiné činnosti závislé na vysokém stupni oslunění. Kromě toho nelze pominout stín, který vrhají domy stavěné zhruba ve stejné linii jeden na druhý, respektive na pozemek nejbližšího souseda.“ Protože soud neshledal, že by stínění předmětnými stromy vnikalo na pozemek žalobkyně v míře nepřiměřené místním poměrům a podstatně omezovalo obvyklé užívání pozemku, žalobu v tomto rozsahu zamítl.

Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích („odvolací soud“) rozsudkem ze dne 15. 12. 2021, č. j. 27 Co 219/2021-268, rozsudek soudu prvního stupně „vyjma odvoláním nenapadeného výroku I.“ potvrdil (výrok I) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (výrok II). Odvolací soud považoval skutková zjištění i právní posouzení provedené soudem prvního stupně za správná. Dal sice odvolatelce za pravdu, že nárok z imisí nevyklučuje skutečnost, že obtěžovaný vlastník nabyt nemovitost již v době, kdy se zde stromy jako zdroj imisí nacházely (srov. odvolatelkou uváděný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3940/2014), a že předmětné jedle jsou vzrostlé a převážně v odpoledních hodinách zkracují dobu oslunění; nejde však o míru nepřiměřenou místním poměrům v místě, ve kterém se dříve nacházela tzv. Vaňkova lesní školka.

O tom, že stínění předmětnými stromy o výšce dosahující „cca 20 metrů“ není nepřiměřené místním poměrům, svědčí podle krajského soudu mj. zpráva Odboru životního prostředí Městského úřadu v XY a svědecká výpověď jeho vedoucího I. R. o tom, že výskyt předmětných douglasek tisolistých není nepřiměřený místním poměrům a že stromy vysoké 20-30 metrů se běžně nacházejí i v jiných lokalitách v XY. Znalkyně Irena Dundychová rovněž potvrdila, že v dané lokalitě jsou douglasky tisolisté všude v zahradách. To je nakonec zřejmé i z přílohy číslo 8 znaleckého posudku Ing. Vladimíra Enta, kde znalec na snímku lokality vyznačil rozmístění dalších stromů obdobného stáří a vzrůstu. Nakonec i žalobkyně v rámci své účastnické výpovědi připustila, že vysoké douglasky tisolisté se v dané oblasti nacházejí na více místech, nicméně podle jejího názoru kromě jedlí u domu žalobkyně a sousedů K. nevrhají stín na okolní domy. Ze znaleckého posudku znalce Ing. Enta (viz str. 12 znaleckého posudku) však mj. vyplývá, že v okruhu 100 metrů od středu pozemku parc. č. XY je celkem 22 pozemků s rodinnými domy. Na třech z nich jsou stromy, které stíní část sousedních pozemků po dobu 5 – 6 hodin a na osmi z nich jsou stromy stínící část sousedních pozemků po dobu převážně 1 – 3 hodiny. Z toho je zřejmé, že i v současné době je částečné zastínění pozemku žalobkyně v pásu pěti metrů podél společné hranice pozemků parc. č. XY a parc. č. XY, které ji omezuje i v pěstování rostlin na takto zastíněné části jejího pozemku, přiměřené místním poměrům.

Proti rozsudku odvolacího soudu podává žalobkyně („dovolatelka“) dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 o. s. ř. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád („o. s. ř.“). Tvrdí, že při posouzení vnikání imisí (zde stínu) na pozemek jiného vlastníka, souseda, v míře nepřiměřené místním poměrům a podstatného omezení obvyklého užívání pozemku se odvolací soud (ale i soud prvního stupně) odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, a to od rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3940/2014, a od rozsudku

Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2017, sp. zn. 22 Cdo 3859/2017. Z těchto rozhodnutí cituje, a uvádí: „Jak je zřejmé ze shora označených rozsudků Nejvyššího soudu ČR, je povinností soudů v případě posuzování imisí zkoumat jak poměry místní, tak poměry druhové. Žalobkyně je přesvědčena, že soudy takovým způsobem nepostupovaly, nadto odvolací soud místní poměry posuzoval nejednotně. (...) Za stěžejní je nutno považovat to, že odvolací soud (a soud prvního stupně) v rozporu se shora označenou judikaturou Nejvyššího soudu ČR neposuzoval otázku podstatného omezení užívání pozemku, tj. poměry druhové“ – jedná se zejména o běžnou rekreační činnost, pěstování rostlin, stromů a keřů. Odvolací soud toliko dospěl k závěru, že předmětné stromy dle znaleckého posudku Ing. Enta omezují obvyklé užívání pozemku žalobkyně, toto však žádným způsobem nehodnotí, a už vůbec ne ve vztahu k případnému omezení užívání pozemku.“ Odvolací soud pak v rozporu s uvedenými rozhodnutími Nejvyššího soudu „neposoudil míru obtěžování jak v daném typu lokalit, tak i v konkrétním místě (tj. poměry místní i druhové)“.

Dovolatelka též polemizuje se znaleckým posudkem znalce Ing. Enta, resp. upozorňuje na jeho zjištění, která nejsou podle ní vysvětlená.

„Žalobkyně dále namítá nepřezkoumatelnost rozsudku odvolacího soudu, což je způsobila dovolací námitkou ve smyslu nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3324/15, ze dne 14. 6. 2016.“ Tvrdí, že odvolací soud se nevypořádal s její námitkou, že „pro rozsudek je rozhodující stav v době vyhlášení, a skutková zjištění, zejména pokud se jedná o otázku stínění stromy, neučinil k době vyhlášení rozsudku, ale k době výstavby domů. Odvolací soud se s touto námitkou nevypořádal, naopak setrval na tom, že stínění není nepřiměřené místním poměrům v oblasti, kde se nacházela tzv. Vaňkova školka (bod 21 rozsudku). Soud zcela pominul i to, že byl úplně změněn účel původní tzv. Vaňkovy školky (tj. místo, kde se pěstovaly stromy) na místo určené pro bydlení a zástavbu rodinných domů. Otázku stínění, resp. umístění stromů, tak nelze posuzovat tím způsobem, že dům žalobkyně se nachází ‚v lese‘, ale nachází se v místě, kde jsou rodinné domy, a lze očekávat, že tímto způsobem budou využívány i pozemky – tj. nebudou mít ‚lesní‘ charakter, ale charakter zástavby rodinnými domy, kde nelze očekávat vysoké stromy bránící běžné rekreaci a vytvářející riziko pro zdraví osob a majetek možným pádem.“

Polemizuje s posouzením „míry přiměřené poměrům“, zohledňujícím původní charakter nyní zastavěné lokality. „Nelze tedy v daném případě zamítnout žalobu mj. z toho důvodu, že v místě nemovitostí žalobkyně se dříve nacházela lesní školka a tuto skutečnost mít jako jednu z podstatných pro posouzení přiměřenosti místním poměrům.“

Odvolací soud se nevypořádal s námitkou žalobkyně (bod II. odvolání), že se na pozemku žalobkyně, v místě, v němž dochází ke stínění stromy, nachází záhony, na nichž se žalovaná pokouší pěstovat rostliny, přičemž právě z důvodu stínění je v tomto neúspěšná.

Odvolací soud se dále nevypořádal s námitkou žalobkyně (bod III. odvolání), že je při posuzování nutno zohlednit to, zda se v lokalitě nacházejí stromy o výšce cca 20 metrů na hranici mezi sousedními pozemky tak, že stromy jsou umístěny na jihozápad až západ od hranice pozemků, těsně u hranice mezi pozemky a na sousední pozemek tak vrhají stín po většinu dne. Žalobkyně k tomuto tvrdila, že žádný ze stromů dosahujících cca 20 metrů se nenachází na hranici pozemků tak, že po většinu dne vrhá stín na sousední pozemek. Žalobkyně k tomuto opětovně uvádí, že jak bylo zjištěno při místním ohledání, v lokalitě ulice XY v XY se nachází cca 70 rodinných domů se zahradami. Stromy vyšší než cca 12 metrů se nachází cca u 9 rodinných domů, vč. domu žalovaných. Pouze ve dvou případech se jedná o shluk více stromů a

ve čtyřech případech se jedná o jednotlivé stromy (max. ve dvojici). (...) Žádné jiné stromy v dané lokalitě nejsou umístěny na hranici pozemku tak, aby po většinu dne vrhaly stín na sousední pozemek. Stromy, které jsou předmětem tohoto řízení, tak jsou jediným případem.“

Dovolatelka navrhuje, aby dovolací soud napadené rozhodnutí odvolacího soudu i soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaní se k dovolání nevyjádřili.

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání je částečně přípustné podle § 237 o. s. ř. (k tomu viz níže), že je uplatněn dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř. a že jsou splněny i další náležitosti dovolání a podmínky dovolacího řízení (zejména § 240 odst. 1, § 241 o. s. ř.), napadené rozhodnutí přezkoumal a zjistil, že dovolání je v rozsahu, ve kterém je přípustné, důvodné.

Ve věci jde o posouzení imise stíněním.

Vlastník se zdrží všeho, co působí, že odpad, voda, kouř, prach, plyn, pach, světlo, stín, hluk, otřesy a jiné podobné účinky (imise) vnikají na pozemek jiného vlastníka (souseda) v míře nepřiměřené místním poměrům a podstatně omezují obvyklé užívání pozemku; to platí i o vnikání zvířat. Zakazuje se přímo přivádět imise na pozemek jiného vlastníka bez ohledu na míru takových vlivů a na stupeň obtěžování souseda, ledaže se to opírá o zvláštní právní důvod (§ 1013 odst. 1 o. z.).

Judikatura k § 130a odst. 1, resp. § 127 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník („obč. zák.“), ohledně imisí (obtěžování sousedů hlukem, prachem, popílkem, kouřem, plyny, parami, pachy, pevnými a tekutými odpady, světlem, stíněním a vibracemi, jakož i vnikáním chovaných zvířat na sousedící pozemek) je v zásadě použitelná i pro posuzování imisí podle § 1013 odst. 1 o. z. (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3940/2014).

Ustanovení § 1013 odst. 1 o. z., stejně jako podobná ustanovení jemu předcházející [§ 109 zákona č. 141/1950 Sb., občanský zákoník („obč. zák. 1950“), a § 127 odst. 1 obč. zák.], jsou inspirována § 364, větou druhou, zákona č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský (o. z. o.). Zatímco § 364 o. z. o. umožňoval zakazovat imise převyšující míru „podle místních poměrů obvyklou“, další úpravy již neurčují, o jaké poměry (tedy zda o poměry v místě, ve kterém k imisi dochází, nebo o poměry v jiných obdobných místech) by mělo jít. Současně je zřejmé, že při aplikaci § 1013 odst. 1 o. z. hraje významnou roli uvážení soudu, zda je daná imise ještě přípustná či ne. Důvodová zpráva k §109 obč. zák. 1950 uvádí: „Pružná formulace s uvedením několika příkladů umožní soudu rozhodnout na základě volné úvahy, opírající se o znalost poměrů a zkušenosti, jak toho vyžadují všechny rozhodující zkušenosti a náležitý zřetel k zvláštním okolnostem souzeného případu“.

„Míra přiměřená poměrům“ je normou s relativně neurčitou hypotézou (tzv. „pružným pojmem“), vyžaduje zjistit poměry, za kterých dochází k imisi, zhodnotit tyto poměry oboustranně vyváženě a z objektivního hlediska a pak vystihnout, zda v konkrétním případě došlo k obtěžování (rušení) žalobce nad míru přiměřenou poměrům (Holub, M., Bičovský, J., Wurstová, J.: Sousedská práva. Linde Praha a. s., 2. vydání, 1999, s. 106).

V souladu s uvedeným Nejvyšší soud opakovaně uvedl, že posouzení toho, zda jde v konkrétní věci o obtěžování nad míru přiměřenou poměrům, proti které je třeba poskytnout ochranu, je do značné míry věcí soudcovského uvážení (viz např. rozsudky Nejvyššího soudu ze

dne 26. 4. 2006, sp. zn. 22 Cdo 223/2005, ze dne 15. 12. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4280/2016). Takové uvážení může dovolací soud zpochybnit jen, je-li zjevně nepřiměřené.

V rozsudku ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 22 Cdo 223/2005, Nejvyšší soud dále uvedl: „Občanský zákoník zakazuje obtěžování jdoucí nad míru přiměřenou poměrům. Jde tu jak o poměry místní, tak o poměry druhové (např. při obtěžování provozem restaurace se přihlíží k jak poměrům v místě, tak i k poměrům obecně daným při provozu určitého druhu restaurací). Stanovení toho, zda jde o obtěžování nad míru přiměřenou poměrům, je věcí soudcovského uvážení. (...) soud rozhodující o návrhu na ochranu podle uvedeného ustanovení se nemůže omezit jen na konstatování, že namítaný zásah je v souladu stavem v místě obvyklým, ale musí vždy zohlednit míru přiměřenou poměrům (které by měly být)“. Jde tak o reakci na případ, kdy v určitém konkrétním místě souběhem okolností vzniknou místní poměry, které se významně liší od poměrů v jiných podobných místech a z hlediska zásadních zásad, na kterých spočívá soukromé právo (dobré mravy, ochrana života a zdraví, svobody, cti, důstojnosti a soukromí, zákaz zneužití práva – viz § 2 a násl. o. z.), se jeví jako nežádoucí. Je též třeba přihlídnout ke společenskému významu výkonu práva, který způsobuje imise.

Občanský zákoník výslovně zakazuje obtěžování (konání toho, co působí, že imise „vnikají na pozemek jiného vlastníka“) a to „v míře nepřiměřené místním poměrům“ (zde jde o poměry existující v místě), a které „podstatně omezuje obvyklé užívání pozemku“ (tedy užívání obvyklé v jiných podobných místech, zde jde o poměry „druhové“). Zákon tu používá neurčité pojmy a posouzení dané věci je vždy do značné míry na úvaze soudu. Je třeba vymezit, jaký okruh pozemků zahrnout pod pojem „obvyklé užívání“ (včetně budov, a to i těch, které se nestaly součástí pozemku). Tak nelze zcela srovnávat poměry v obytné části průmyslového města, jehož továrny přímo či nepřímo zajišťují zaměstnání pro významnou část obyvatel, s poměry v obci, zaměřené na turistiku a rekreaci, i když v obou těchto případech jde o užívání obytných domů (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3940/2014).

V rozsudku ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1421/2003, publikovaném pod č. 14/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část civilní (dále jen „R 14/2006“), Nejvyšší soud uvedl, že je třeba zvážit, jaká je v dané lokalitě s přihlédnutím k jiným obdobným lokalitám (tj. například k tomu, zda jde o město, vesnici nebo o pozemky sloužící jen k zemědělskému využití) přiměřená míra konkrétních imisí. Posouzení, zda jde v konkrétní věci o obtěžování, proti kterému je třeba poskytnout ochranu (§ 1013 odst. 1 o. z., § 127 odst. 1 obč. zák.), je na úvaze soudu rozhodujícího v nalézacím řízení, kterou by dovolací soud mohl zpochybnit, jen pokud by byla zjevně nepřiměřená (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1514/2007). Úvaha soudu vychází z komplexního posouzení věci, některá kritéria mohou podle povahy konkrétní věci hrát větší roli než jiná.

O relevantní imisi jde tehdy, pokud podstatně omezuje obvyklé užívání pozemku; jde o takové užívání, které je obvyklé v podobných místech; lze přihlídnout i k užívání obvyklému v místě, kde k imisi dochází.

Některými uvedenými pravidly se odvolací soud neřídil; jeho rozhodnutí tak spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.).

Soud prvního stupně i odvolací soud vyšly z toho, že zastínění pozemku žalobkyně ji sice omezuje ve využití pozemku, vzhledem k poměrům v daném místě však nepřekračuje míru těmto poměrům přiměřenou. Konstatovaly, že v místě se vyskytuje řada stromů podobného vzrůstu, a stínění je pak nutným důsledkem. Je však třeba rozlišovat samotný výskyt stromů v místě na

straně jedné a zastínění sousedních pozemků na straně druhé. V odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně žalobkyně tvrdila, že „v lokalitě Vaňkova se žádný ze stromů dosahujících výšky až 20 metrů nenachází na hranici pozemků tak, aby vrhal po většinu dne stín na sousední pozemek. Stromy vyšší než 12 metrů se nachází pouze u cca 9 domů v této lokalitě a vrhají stín výhradně na pozemky, kde se nachází, příp. na plochy technického zázemí. Jedině stromy, které jsou předmětem tohoto řízení, vrhají po většinu dne stín na sousední pozemek“. Odvolací soud však argumentoval samotným výskytem takto vysokých stromů v lokalitě (ten žalobkyně nepopírala, tvrdila však, že nepůsobí obdobné imise) a k obvyklé míře zastínění jen uvedl: „Ze znaleckého posudku znalce Ing. Enta (viz str. 12 znaleckého posudku) však mj. vyplývá, že v okruhu 100 metrů od středu pozemku parc. č. XY je celkem 22 pozemků s rodinnými domy. Na třech z nich jsou stromy, které stíní část sousedních pozemků po dobu 5 – 6 hodin a na osmi z nich jsou stromy stínící část sousedních pozemků po dobu převážně 1 – 3 hodiny. Z toho je zřejmé, že i v současné době je částečné zastínění pozemku žalobkyně v pásu pěti metrů podél společné hranice pozemků p. č. XY a p. č. XY, které jí omezuje i v pěstování rostlin na takto zastíněné části jejího pozemku, přiměřené místním poměrům“ (podle téhož znalce je pozemek žalobkyně v letním období zastíněn od 12 do 18 – 19 hodin, tj. 6 – 7 hodin).

K míře stínění přiměřené místním poměrům:

Závěr odvolacího soudu ohledně míry přiměřené místním poměrům je však předčasný. Především soud nevysvětlil, proč za místo, podle kterého za lokalitu určující místní poměry považoval okruh „100 metrů od středu pozemku parc. č. XY“. Dále: Je-li v uvedeném okruhu celkem 22 pozemků s rodinnými domy a na třech z nich jsou stromy, které stíní část sousedních pozemků po dobu 5 – 6 hodin a na osmi z nich jsou stromy stínící část sousedních pozemků po dobu převážně 1 – 3 hodiny, pak je zřejmé, že i v takto vymezeném okruhu jsou z 22 pozemků jen tři, které se blíží zastínění pozemku žalobkyně. Závěr o tom, že zastínění v rozsahu 5 – 6 hodin, navíc v poledne a v převážnou část odpoledne, je i v takto vymezené lokalitě přiměřené poměrům, je zjevně předčasný a tudíž nesprávný.

Míra přiměřená místním poměrům není v této věci dána výskytem stromů, ale zastíněním sousedního pozemku, resp. jeho části, která by jinak, nebýt zastínění, sloužila k rekreaci a k pěstování rostlin. Jestliže má soud učinit závěr o tom, že vzhledem k výskytu stromů v místě je obvyklé i stínění sousedních pozemků, a žalobkyně tvrdí, že tyto stromy nikde nestíní sousední pozemek ve stejném rozsahu, a stíny dopadají „výhradně na pozemky, kde se (stromy) nachází, příp. na plochy technického zázemí“ (bod 15 rozsudku odvolacího soudu), nemůže soud vyjít jen z paušálního poznatku, že stromy obvykle stíní, ale musí se zabývat reálnou situací v místě.

K míře stínění přiměřené „druhovým“ poměrům (poměrům v místech s rodinnými domy):

Pro posouzení závažnosti imise je též důležité její posouzení z hlediska tzv. druhových poměrů, tedy v daném případě poměrů v jiných obdobných lokalitách (srov. obrat „obvyklé užívání pozemku“).

I když lze vyjít z poměrů, které se v daném místě historicky vyvinuly, je třeba míru zastínění posoudit i s přihlédnutím k obvyklému zastínění v jiných podobných místech, v dané věci k lokalitám s obytnými domy. Takové posouzení je nutné především v mezních situacích, kdy se daná lokalita (ať pozitivně, tak i negativně) vymyká z běžného standardu (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2017, sp. zn. 22 Cdo 3859/2017).

Přitom lze přihlédnout i k limitům stanoveným technickými normami (viz rozsudek

Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2017, sp. zn. 22 Cdo 3859/2017), a k obecně známým skutečnostem (§ 121 o. s. ř.). Významné též je procentuální vyjádření plochy pozemků dotčené stíněním ve vztahu k celému pozemku a posouzení toho, zda obtěžovaný vlastník může i přes zastínění části pozemku u domu jej užívat k obvyklým účelům, ke kterému takové pozemky (tj. pozemky obklopující rodinné domy) obvykle slouží.

Lze vyjít z toho, že pozemek u domu, v katastru nemovitostí evidovaný jako zahrada, slouží k rekreačním účelům, ke kterým lze bezesporu zařadit i drobné pěstování rostlin (zahrádkaření – k tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2017, sp. zn. 22 Cdo 3859/2017). Pokud by takové využití pozemku okolo rodinného domu nebylo obsahem vlastnického práva a nebylo zákonem v určité míře chráněno, pak by se takové vlastnictví stalo zbytečným a obvyklá praxe obklopuvat takové domy pozemkem sloužícím k rekreaci by do značné míry pozbyla smysl. Je tedy třeba i zvážit, zda konkrétní imise podstatně omezuje obvyklé užívání pozemku v podobných místech.

Jestliže tedy odvolací soud vyšel při posuzování imise jen z toho, že v místě je obvyklá existence vysokých stromů a nezabýval se též mírou přiměřenou poměrům v podobných lokalitách, resp. obvyklým užíváním pozemku, spočívá jeho rozhodnutí na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.).

K dalším hlediskům:

Sousedská práva jsou založena na zásadě vzájemnosti (Občanský zákoník. Komentář. Praha – Panorama, 1987, díl I., s. 400). Lze tak přihlédnout i k tomu, zda se žalovaný vlastník netěší výhodě – oslunění pozemku – kterou sousedovi odírá. Lze vzít do úvahy i přínos, který pro rušitele mají stínící stromy.

Soud prvního stupně též uvedl, že žalobkyně nevyužívá pozemek ani v části nacházející se za jejím domem k pěstování rostlin, ani k žádné jiné činnosti závislé na vysokém stupni oslunění. Tuto skutečnost však nepodřadil pod žádné ustanovení zákona; z hlediska § 1013 odst. 1 o. z. relevantní není, nicméně mohla by za určitých okolností vést k úvaze o zneužití práva (šikaně - § 8 o. z.). Navíc toto skutkové zjištění žalobkyně popírá; tuto námitku může vznést v dalším řízení.

Pro úplnost se dodává, že ačkoliv soudy neopřely zamítavé rozhodnutí o stanovisko orgánu ochrany přírody jako o jedno z kritérií, není toto stanovisko bez významu (viz k tomu např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2002, sp. zn. 22 Cdo 2108/2000).

Hlediska pro posouzení přípustnosti imise a zásada projednací:

K uvedeným hlediskům se dodává, že i v řízení o žalobě na ochranu proti imisím se uplatní zásada projednací a je tedy zásadně věcí účastníků řízení tvrdit skutečnosti a označit důkazy k prokázání svých skutkových tvrzení. Nesplnění povinnosti tvrzení není procesním právem sankcionováno jako nesplnění jiné procesní povinnosti, ale následkem je rozhodnutí, které vyzní v neprospěch účastníka, který svou povinnost tvrzení, resp. povinnost navrhnout k němu důkazy, nesplnil. V zásadě tedy není povinností soudu, aby z vlastní iniciativy zjišťoval významné skutečnosti a prováděl nenavržené důkazy; to je věcí účastníků řízení.

K námitce nepřezkoumatelnosti rozsudku odvolacího soudu:

V rozsudku ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2543/2011, publikovaném pod číslem 100/2013 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, část civilní, Nejvyšší soud ozřejmil, že

měřítkem toho, zda rozhodnutí soudu prvního stupně je či není přezkoumatelné, nejsou požadavky odvolacího soudu na náležitosti odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně, ale především zájem účastníků řízení na tom, aby mohli náležitě použít v odvolání proti tomuto rozhodnutí odvolací důvody. I když rozhodnutí soudu prvního stupně nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu odvolání – na újmu uplatnění práv odvolatele. To platí přiměřeně i pro dovolací řízení.

V této věci tvrzené nedostatky odůvodnění nezakládají rozpor s judikaturou dovolacího soudu ohledně imisí. To, že námitky žalobkyně soud opomenul, je třeba vyložit tak, že je považoval za nevýznamné; proti tomu ovšem mohla žalobkyně v dovolání brojit, a také tak činí. Výtka, že soudy nevyšly ze stavu v době rozhodnutí, není nijak odůvodněna a není patrné, co má dovolatelka na mysli.

K námitkám proti znaleckému posudku:

V dovolacím řízení jde o posouzení právních otázek, nikoliv o věcný přezkum znaleckého posudku. Námitky proti němu a s tím spojené dotazy na znalce mohla a měla žalobkyně uplatnit v řízení před soudem prvního stupně.

Dovolatelka uvedla, že podává dovolání „do všech výroků rozsudku“. Odůvodnila je však jen do rozsahu, ve kterém byl rozsudek soudu prvního stupně potvrzen v části týkající se uplatněného nároku podle § 1013 odst. 1 o. z., tedy ohledně stínění; dovolání neobsahuje polemiku s rozsudkem odvolacího soudu, pokud jím byl potvrzen výrok rozsudku soudu prvního stupně pod bodem II ohledně opatření k odvrácení hrozící škody; dovolatelka ani nevymezila předpoklad přípustnosti dovolání proti této části výroku. Proto dovolací soud dovolání v této části pro neprojednatelnost odmítl (§ 243c odst. 1 o. s. ř. – k tomu viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2013, sen. zn. 29 NSČR 55/2013, nebo rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. 31 Cdo 3931/2013).

Dovolání napadající rozsudek odvolacího soudu v rozsahu, v němž bylo rozhodnuto o náhradě nákladů odvolacího řízení, je objektivně nepřípustné [§ 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř.] Dovolací soud však v souvislosti se zrušením části rozhodnutí ve věci samé zrušil i související nákladové výroky.

Z uvedeného je zřejmé, že dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř. (rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci) byl v rozsahu přípustnosti dovolání uplatněn právem; dovolání je důvodné. Proto nezbylo, než rozhodnutí odvolacího soudu ve výše uvedené části zrušit; vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i pro rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud zčásti i toto rozhodnutí a věc vrátil v rozsahu zrušení soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 o. s. ř.).

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 15. 12. 2022

CSc.

JUDr. Jiří Spáčil,
předseda senátu